

Ewa Rosiak

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie

Krajowy rynek rzepaku – stan obecny i prognoza na sezon 2003/04

Polish rapeseed market – present situation and projections for the season of 2003/04

Słowa kluczowe: rzepak, zbiory, powierzchnia, plony, skup, ceny, eksport, import

Key words: rapeseed, crops, area, yields, purchase, prices, imports, exports

W 2002 r. zbiory rzepaku według ostatecznych szacunków GUS wyniosły 952,7 tys. ton, a więc były o 10,4% mniejsze od uzyskanych w 2001 r., ale o 12,5% większe od średnich z lat 1996–2000. Spadek zbiorów nastąpił na skutek zmniejszenia powierzchni zasiewów rzepaku (do 439 tys. ha, tj. o 0,9% w porównaniu z rokiem poprzednim) i jego plonów (do 21,7 dt/ha, tj. o 9,6%). W sezonie 2002/03 na rynku rzepaku występowała przewaga popytu nad podażą. Dlatego jego eksport został ograniczony do ok. 30 tys. ton wobec 292 tys. ton w sezonie poprzednim. Ogólne zasoby rzepaku (zapasy początkowe, produkcja i import), przy jego imporcie w ilości ok. 7 tys. ton, wyniosły 968 tys. ton i były o 14,9% mniejsze niż w sezonie 2001/02. Przemysł tłuszczowy przerobił ok. 850 tys. ton rzepaku, tj. o 6,6% więcej niż w sezonie poprzednim. W ślad za tym produkcja surowego oleju rzepakowego i śruty rzepakowej wzrosła odpowiednio do ok. 340 tys. ton i ok. 510 tys. ton. W 2002 r. przy wzroście cen rzepaku i jednoczesnym spadku cen pszenicy nastąpiła absolutna i względna poprawa opłacalności jego uprawy. Dlatego też rzepak ozimy pod zbiory 2003 r. zasiano według szacunku IERiGŻ na powierzchni ok. 490 tys. ha, tj. o ok. 20% większej niż przed rokiem. Wzrost areálu uprawy rzepaku ozimego byłby zapewne większy, gdyby nie bardzo trudne warunki pogodowe (susza), w jakich po raz kolejny przebiegały jego siewy. Przewiduje się, że całkowity areál

Based on the final GUS (Central Statistics Office) estimations, in 2002 there were 952.7 thousand tons of rapeseeds harvested in the country, down 10.4% from 2001 crop, but up 12.5% from the average crop level achieved in the period of 1996–2000. Such decline in rapeseed production volume when compared to 2001 was primarily a consequence of both the reduced rapeseed acreage to 439.0 thousand hectares (down 0.9% from 2001) and lower yields of 21.7 q/ha (down 9.6% from 2001). So far in the season of 2002/03, the demand for rapeseed has been higher than the supply. Therefore, rapeseed exports in the whole season will be limited to app. 30 thousand tons versus 292 thousand tons exported in the preceding season. Total rapeseed supply (beginning stocks, production, and imports) this season will total app. 968 thousand tons, down 14.9% from the previous season. Of this, rapeseed imports are projected to total app. 7 thousand tons. It is expected that crushing plants will process app. 850 thousand tons of rapeseeds this season, up 6.6% from the previous season. As a result, in 2002/03 crude rapeseed oil and rapeseed meal production will probably increase to app. 340 thousand tons and 510 thousand tons, respectively. In 2002, following the growth in rapeseed prices and wheat price reduction, rapeseed production profitability substantially increased. As a result, according to IERiGŻ

uprawy rzepaku (ozimego i jarego) w 2003 r., po uwzględnieniu znaczących strat zimowych, wstępnie szacowanych na poziomie 30%, wyniesie ok. 430 tys. ha, tj. będzie o ok. 3% mniejszy niż w 2002 roku. Niższe też będą jego plony. W rezultacie tegoroczne zbiory rzepaku mogą nie przekroczyć 800 tys. ton. Przy tym poziomie produkcji i założeniu, że wszystkie duże krajowe olejarnie podejmą skup i przerób rzepaku, w sezonie 2003/2004 wystąpi niedobór rzepaku na rynku krajowym. Przewaga popytu nad podażą spowoduje wzrost jego cen. Polska nie odzyska pozycji liczącego się na rynku światowym eksportera rzepaku. Utrzyma się wysoki deficyt handlu zagranicznego w sektorze oleistych.

(Institute of Agricultural and Food Economics) estimations, winter rapeseed area for this year harvest totals app. 490 thousand hectares, up 20% from the previous year. Winter acreage growth could probably be more substantial, but adverse weather conditions (drought) again disturbed winter rapeseed planting in the fall. Taking into account winterkill losses (30% of the winter rapeseed acreage), the total rapeseed area (both winter and spring) for 2003 harvest is projected at app. 430 thousand hectares, down 3% from 2002. Rapeseed yields are also likely to be lower than in 2002. Consequently, this year rapeseed crops may not exceed 800 thousand tons. Assuming that all major crushing plants will procure and process rapeseeds next season, in 2003/04 rapeseed shortage on the market may occur. Much higher demand than supply will be reflected in rapeseed price growth. Therefore, it is expected that in 2003/04 Poland will not regain a status of major world rapeseed exporter. Furthermore, the foreign trade balance in oilseeds and their derivative products will remain negative.

1. W 2002 r. zbiory rzepaku według ostatecznych szacunków GUS wyniosły 952,7 tys. ton, a więc były o 10,4% mniejsze od uzyskanych w 2001 r., ale o 12,5% większe od średnich zbiorów w latach 1996–2000. Spadek zbiorów nastąpił na skutek zmniejszenia powierzchni zasiewów rzepaku i jego plonów (tab. 1).

Spadek produkcji rzepaku w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił w ośmiu województwach, a największy odnotowano w województwach:

- zachodniopomorskim — o 51,0 tys. ton (o 27,0%),
- wielkopolskim — o 44,3 tys. ton (o 24,4%),
- dolnośląskim — o 29,2 tys. ton (o 19,9%).

W pozostałych województwach (lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, podlaskim, pomorskim i warmińsko-mazurskim) zbiory rzepaku były większe niż przed rokiem. Największy wzrost zbiorów miał miejsce w województwach:

- warmińsko-mazurskim — o 19,0 tys. ton (o 25,7%),
- lubelskim — o 16,0 tys. ton (o 59,9%),
- mazowieckim — o 14,1 tys. ton (o 65,0%).

Największe zbiory rzepaku (przekraczające 100 tys. ton) odnotowano, podobnie jak w latach poprzednich, w województwach:

- zachodniopomorskim (137,7 tys. ton),
- wielkopolskim (137,1 tys. ton),

- kujawsko-pomorskim (129,4 tys. ton),
- dolnośląskim (117,9 tys. ton),
- opolskim (100,7 tys. ton).

Wysokie zbiory rzepaku były też w województwie warmińsko-mazurskim (92,8 tys. ton) i pomorskim (68,0 tys. ton). Najmniej rzepaku (poniżej 10 tys. ton) zebrano w województwach:

- małopolskim (5,7 tys. ton),
- świętokrzyskim (5,7 tys. ton),
- podlaskim (3,5 tys. ton).

Tabela 1

Podstawowe informacje dotyczące rynku rzepaku — *Rapeseed market – basic information*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Jedn. miary	1995	1998	1999	2000	2001	2002
<i>Rzepak — Rapeseed</i>							
Powierzchnia — <i>Area</i>	tys. ha	606,0	466,0	545,3	436,8	443,2	439,0
Plony — <i>Yields</i>	dt/ha	22,7	23,6	20,8	21,9	24,0	21,7
Zbiory — <i>Crops</i>	tys. ton	1376,6	1099,1	1131,9	958,1	1063,6	952,7
Skup — <i>Purchase</i>	tys. ton	1215,8	1052,1	1090,0	896,4	997,0	850,5
Ceny — <i>Prices</i>	zł/t	566,8	895,7	642,8	806,0	821,7	853,5
<i>Produkcja tłuszczów roślinnych Vegetable fats Production</i>							
Produkcja ogółem <i>Total production</i>	tys. ton	550,0	663,0	704,8	667,0	699,0	708,6
w tym: — <i>of which:</i> margaryna — <i>margarine</i>	tys. ton	373,6	395,2	392,9	383,7	474,0	369,1
<i>Spożycie na 1 mieszkańca Per capita consumption</i>							
Tłuszcze ogółem — <i>Total fats</i>	kg	25,3	28,5	28,9	28,4	29,3	30,8*
w tym: — <i>of which:</i> tłuszcze roślinne — <i>vegetable fats</i>	kg	14,4	17,1	17,2	17,6	18,4	19,5*
Udział tłuszczów roślinnych w spożyciu tłuszczu ogółem <i>Vegetable fats / total fats</i>	%	56,9	60,0	59,5	62,0	62,8	63,3*

* dane nieostateczne — *incomplete data*

Źródło: Dane GUS i obliczenia własne — *Source: Central Statistical Office data and author's estimates*

2. W 2002 r. powierzchnia uprawy rzepaku (ozimego i jarego łącznie) wyniosła 439,0 tys. ha, a więc była o 0,9% mniejsza niż w roku poprzednim, ale o 7,2% większa niż średnia powierzchnia uprawy w latach 1996–2000. Areał uprawy rze-

paku jarego wzrósł do 37,5 tys. ha, tj. o 23,4%. O spadku powierzchni zasiewów rzepaku ozimego zdecydowały niekorzystne warunki agrometeorologiczne (nadmiar opadów, opóźnione żniwa), które uniemożliwiły jego siew w optymalnym terminie agrotechnicznym.

Obniżenie powierzchni zasiewów w porównaniu z rokiem poprzednim, nastąpiło w pięciu województwach (dolnośląskim, opolskim, pomorskim i świętokrzyskim), a największe miało miejsce w województwach:

- opolskim — o 11,8 tys. ha (o 22,9%),
- dolnośląskim — o 9,7 tys. ha (o 15,2%),
- zachodniopomorskim — o 6,4 tys. ha (o 8,8%).

W pozostałych województwach (lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, podlaskim, śląskim, warmińsko-mazurskim i wielkopolskim) areal uprawy rzepaku był większy niż przed rokiem. Największy wzrost arealu uprawy odnotowano w województwach:

- mazowieckim — o 8,3 tys. ha (o 101,2%),
- lubelskim — o 7,2 tys. ha (o 61,0%).

Największa powierzchnia zasiewów rzepaku (przekraczająca 50 tys. ha) wystąpiła tradycyjnie w województwach:

- zachodniopomorskim (66,2 tys. ha),
- wielkopolskim (64,8 tys. ha),
- dolnośląskim (54,0 tys. ha),
- kujawsko-pomorskim (51,3 tys. ha).

Wysoka powierzchnia uprawy była też w województwie warmińsko-mazurskim (47,4 tys. ha) i opolskim (39,8 tys. ha). Najmniejszy areal uprawy rzepaku (poniżej 5 tys. ha) odnotowano w województwach:

- podlaskim (1,8 tys. ha),
- małopolskim (2,3 tys. ha)
- świętokrzyskim (2,7 tys. ha).

3. Plony rzepaku w 2002 r. (po przeliczeniu do wilgotności normatywnej 13%) wyniosły 21,7 dt/ha i były o 9,6% niższe od uzyskanych w roku poprzednim, lecz o 4,8% wyższe od średnich plonów w latach 1996–2000. Łagodny przebieg zimy sprawił, że straty zimowe i wiosenne w uprawach rzepaku ozimego były niewielkie. Zaorano około 5,0% powierzchni zasianej. Dobry stan upraw po zimie oraz na ogół korzystne warunki dla wzrostu i rozwoju roślin w okresie wiosny pozwalały przewidywać wysokie plony. Jednakże występujący w wielu rejonach kraju znaczący niedobór opadów w okresie kwitnienia i dojrzewania rzepaku, przy wysokich temperaturach wpłynął niekorzystnie na zawiązywanie i wykształcanie nasion w łuszczynekach i spowodował obniżenie plonów. Do spadku plonów przyczyniły się także niekorzystne warunki pogodowe w czasie zbiorów rzepaku.

Obniżenie plonów rzepaku w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpiło w 10 województwach (dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, lubelskim, lubuskim, mazowieckim, podkarpackim, podlaskim, śląskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim), a największe miało miejsce w województwach:

- lubuskim — o 7,4 dt/ha (o 31,2%),
- wielkopolskim — o 7,3 dt/ha (o 25,6%),
- zachodniopomorskim — o 5,2 dt/ha (o 20,0%).

W pozostałych województwach (lubelskim, łódzkim, małopolskim, opolskim, pomorskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim) plony rzepaku były wyższe niż przed rokiem. Największy wzrost plonów zanotowano w województwach:

- małopolskim — o 3,3 dt/ha (o 15,9%),
- warmińsko-mazurskim — o 3,0 dt/ha (o 18,1%),
- opolskim — o 2,0 dt/ha (o 8,6%).

Najwyższe plony rzepaku (przekraczające 25 dt/ha) uzyskano w województwach:

- opolskim (25,3 dt/ha),
- kujawsko-pomorskim (25,2 dt/ha).

Wysokie plony rzepaku były też w województwie mazowieckim (24,1 dt/ha), małopolskim (24,1 dt/ha) i śląskim (23,0 dt/ha).

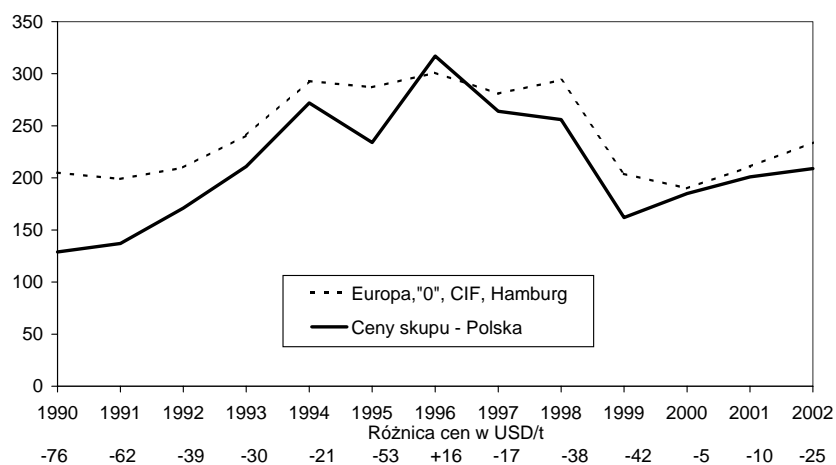
Najniższe plony (poniżej 20 dt/ha) odnotowano w województwach:

- lubuski (16,3 dt/ha)
- podkarpacki (18,9 dt/ha).

4. Ze zbiorów 2002 r. skupiono do końca grudnia 846,6 tys. ton rzepaku przemysłowego (85,1% całości zbiorów), tj. o 14,3% mniej niż w analogicznym okresie 2001 roku. W całym 2002 r. skup rzepaku przemysłowego wyniósł 850,5 tys. ton (I półrocze — 3,9 tys. ton, II półrocze — 846,6 tys. ton) i był o 14,7% mniejszy niż w roku poprzednim.

5. Przeciętna cena skupu rzepaku przemysłowego (o nieokreślonych standardach jakościowych) w 2002 r. wyniosła 853,5 zł/t i była o 3,9% wyższa niż przed rokiem. Po ubiegłorocznych zbiorach ceny rzepaku standaryzowanego (oczyszczonego, o wilgotności nasion nie przekraczającej 7%) najczęściej wahały się od 870 do 890 zł/t, wobec 850–870 zł/t w analogicznym okresie poprzednim.

W 2002 r. przeciętna krajowa cena skupu rzepaku przeliczona według oficjalnego kursu walut NBP wyniosła 209 USD/t i była niższa od ceny na rynku światowym (cif Hamburg) o 25 USD/t, zaś w 2001 r. różnica ta była mniejsza i wynosiła 10 USD/t.

Rys. 1. Ceny rzepaku (w USD/t) — *Rapeseed prices (in USD/t)*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Oil World

Author's calculations on the basis of Central Statistical Office and Oil World data

6. W sezonie 2002/03 na rynku rzepaku występowała przewaga popytu nad podażą. Krajowe zasoby rzepaku (zapasy początkowe + produkcja) na początku sezonu 2002/03, przy niskich zapasach i niższych zbiorach, wyniosły 961 tys. ton i były o 175 tys. ton mniejsze niż przed rokiem. W tej sytuacji nastąpiło znaczące ograniczenie eksportu rzepaku. W sezonie 2002/03 eksport rzepaku wyniósł 30 tys. ton i był 10-krotnie niższy niż w sezonie poprzednim. Eksport nie był objęty subwencjami rządowymi. Agencja Rynku Rolnego po przeanalizowaniu w lipcu 2002 r. sytuacji na krajowym i światowym rynku rzepaku, odstąpiła od przetargu na wybór przedsiębiorstw realizujących jego eksport z dopłatami. Łącznie zgłoszono zapotrzebowanie na dopłaty do 11 tys. ton rzepaku. W latach 2000–2001 eksport objęty subwencjami rządowymi wyniósł odpowiednio: 27 tys. ton i niecałe 6 tys. ton.

Ogólne zasoby rzepaku (zapasy początkowe, produkcja + import) w sezonie 2002/03 wyniosły 968 tys. ton i były o 14,9% mniejsze niż w sezonie 2001/02. Przemysł tłuszczowy przerobił w sezonie 2002/03 ok. 850 tys. ton tego surowca, tj. o 6,6% więcej niż w sezonie 2001/02. W ślad za tym wzrosła produkcja surowego oleju rzepakowego i śruty rzepakowej odpowiednio do ok. 340 tys. ton i ok. 510 tys. ton.

Na koniec sezonu 2002/03 zapasy nasion rzepaku wyniosły 16 tys. ton wobec 8 tys. ton w analogicznym okresie poprzednim. Relacja stanu zapasów końcowych do zużycia krajowego, mimo poprawy, w dalszym ciągu była niska i wynosiła 1,7% wobec 1,1% w roku poprzednim.

Tabela 2

Bilans nasion rzepaku w latach gospodarczych (w tys. ton)
Rapeseed balance sheet (th. tons)

Wyszczególnienie — <i>Specification</i>	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03
Zapasy początkowe <i>Beginning stocks</i>	90	28	88	32	72	8
Zbiory — <i>Crops</i>	595	1099	1132	958	1064	995
Import — <i>Imports</i>	126	14	19	5	2	8
Zasoby ogółem — <i>Total supply</i>	811	1141	1239	995	1138	1011
Zużycie krajowe — <i>Domestic use</i>	783	959	881	889	838	962
przerób — <i>crushing</i>	740	880	800	820	800	885
siew, straty — <i>seeds, loses</i>	43	79	81	69	38	72
Eksport — <i>Exports</i>	0	94	326	34	292	37
Zużycie ogółem — <i>Total use</i>	783	1053	1207	923	1130	994
Zapasy końcowe — <i>Ending stocks</i>	28	88	32	72	8	17
Zapasy końcowe / zużycie krajowe [%] <i>Ending stocks / domestic use</i>	3,6	9,2	3,6	8,1	1,0	1,8
Cena [zł/t] — <i>Price</i>	868,5	895,1	644,0	806,3	822,2	855,0

* szacunek — *estimated data*

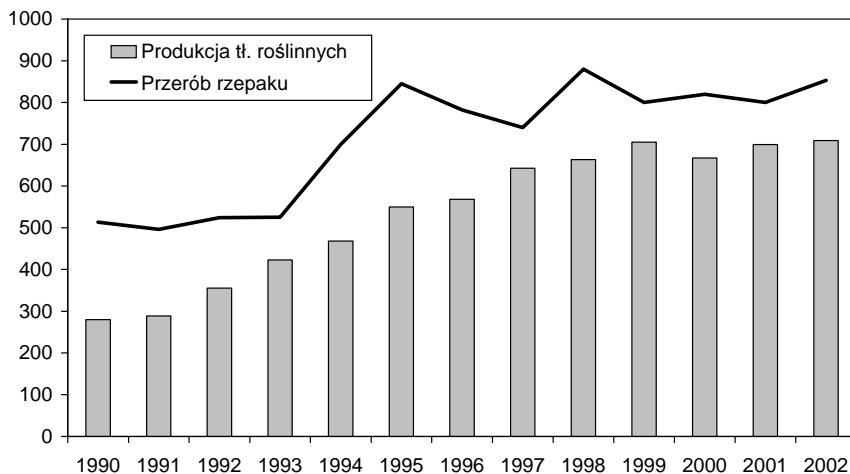
Źródło: Dane GUS i obliczenia własne — *Source: Central Statistical Office data and author's estimates*

7. W 2002 r. produkcja tłuszczów konsumpcyjnych wyniosła 709 tys. ton, tj. była tylko o 1,4% wyższa niż w roku poprzednim. Nastąpił dalszy wzrost produkcji olejów rafinowanych na sprzedaż, zaś produkcja margaryn była niższa niż przed rokiem. Kondycja finansowa przemysłu tłuszczowego po niewielkiej poprawie w latach 2000–2001, w dalszym ciągu jest trudna. W 2002 r. przemysł tłuszczowy nie generował zysków i miał bardzo niską płynność finansową.

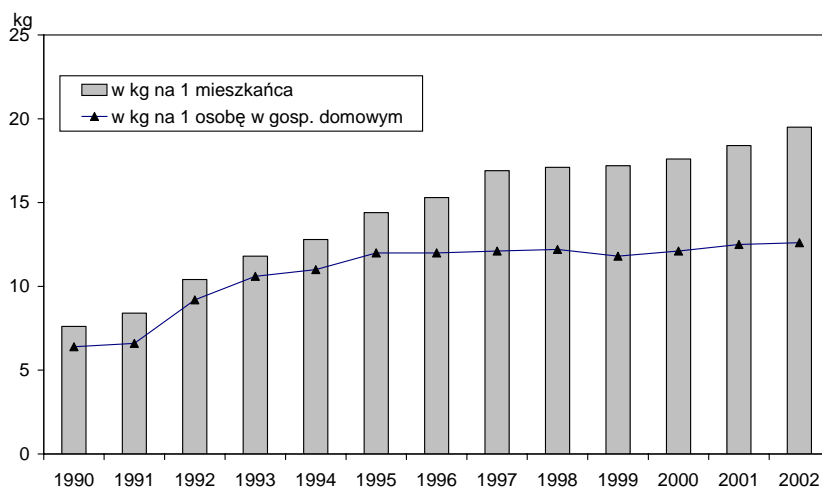
8. W 2002 r. nastąpiło absolutne i relatywne podrożenie tłuszczów roślinnych względem pozostałych produktów żywnościowych, nieżywnościowych i usług. W relacji rok do roku wzrost cen detalicznych tłuszczów roślinnych wyniósł średnio 2,7% i przekroczył wzrost cen żywności (o 3,4 p.p.), jak i stopę inflacji (o 0,8 p.p.). Tłuszcze roślinne podrożały względem tłuszczów zwierzęcych, których ceny w 2002 r. zmalały średnio o 1,3% w porównaniu z rokiem poprzednim.

9. W 2002 r. krajowy popyt na tłuszcze roślinne wzrósł do 19,5 kg w przeliczeniu na 1 mieszkańca, tj. o ok. 6% w porównaniu z rokiem poprzednim. Nastąpiło dalsze zwiększenie ich zużycia w przemyśle spożywczym i gastronomii. Natomiast jednostkowe spożycie tłuszczów roślinnych w gospodarstwach domowych zmalało

do 12,2 kg wobec 12,5 kg w roku poprzednim, w następstwie spadku spożycia margaryn. W 2002 r. przetwórstwo wtórne zagospodarowało ok. 38% krajowej podaży tłuszczów roślinnych wobec 32% w 2001 roku. Przewiduje się, że w 2003 r. kontynuowane będą wzrostowe tendencje w spożyciu tłuszczów roślinnych. Dynamika zmian będzie jednak niewielka.

Rys. 2. Przerób rzepaku i produkcja tłuszczów roślinnych w tys. ton — *Rapeseed processing and plant oil production in th. tons*

Rys. 3. Spożycie tłuszczów roślinnych — *Plant fat consumption*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Author's calculations on the basis of Central Statistical Office

10. W 2002 r. wyniki handlu zagranicznego w sektorze oleistych były gorsze w porównaniu z rokiem poprzednim, głównie z powodu spadku eksportu rzepaku (do ok. 36 tys. ton wobec 292 tys. ton w 2001 r.), przy utrzymaniu się bardzo wysokiego importu śrut oleistych (1573 tys. ton wobec 1499 tys. ton w 2001 r.) i olejów roślinnych (250 tys. ton wobec 240 tys. ton w 2001 r.). Wpływy z eksportu surowców i produktów oleistych obniżyły się do ok. 49 mln USD wobec 118 mln USD w 2001 r., a wydatki związane z ich importem zwiększyły się do ok. 493 mln USD wobec 476 mln USD w 2001 roku. W ślad za tym deficyt obrotów handlu zagranicznego oleistymi wzrósł w 2002 r. do ok. 444 mln USD, tj. o ok. 24% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Tabela 3

Bilans handlu zagranicznego surowcami i produktami oleistych
Foreign trade of oilseeds (th. tons)

Lata Years	Nasiona <i>Oilseeds</i>		Śruty <i>Oilmeals</i>		Oleje roślinne <i>Oils</i>		Margaryny <i>Margarine</i>		Saldo <i>Trade balance</i> [mln USD]
	eksport	import	eksport	import	eksport	import	eksport	import	
1992	272,7	113,4	18,1	500,1	6,5	152,4	1,9	29,6	-184,2
1993	34,5	88,4	99,0	44,7	1,4	177,4	1,1	21,8	-214,9
1994	5,6	127,1	120,3	599,6	3,5	197,7	2,5	5,7	-275,5
1995	369,6	60,7	164,7	708,7	7,4	178,3	8,9	5,3	-184,9
1996	48,8	388,6	173,4	906,1	8,1	192,9	8,0	5,7	-473,8
1997	0,6	239,8	209,5	719,2	11,7	230,8	32,4	8,6	-396,7
1998	84,8	125,6	178,6	987,8	9,1	296,4	33,2	10,7	-402,7
1999	335,7	58,5	253,0	855,9	24,7	207,1	43,2	25,7	-195,0
2000	28,7	85,6	160,2	934,5	6,0	223,0	30,2	18,5	-297,5
2001	297,6	89,9	226,5	1498,6	7,9	240,4	25,0	19,2	-357,6
2002	37,3	99,7	202,5	1572,7	2,2	249,5	20,0	8,2	-444,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych CIHZ

Source: *International Trade Information Center data and author's estimates*

11. Rzepak ozimy pod zbiory 2003 r. zasiano na powierzchni około 490 tys. ha, tj. o jedną piątą większej niż przed rokiem. O wzroście zasiewów zadecydowała absolutna i względna poprawa opłacalności uprawy rzepaku. W sierpniu 2002 r., tj. w okresie podejmowania decyzji produkcyjnych o zasiewach pod zbiory roku następnego, relacja cen rzepak – pszenica zwiększyła się do 2,02 : 1 wobec 1,70 : 1 w roku poprzednim i 1,66 : 1 dwa lata wstecz.

Tabela 4

Relacje cen skupu rzepaku do cen skupu pszenicy (ceny pszenicy = 1)
Ratio of prices of rapeseeds to wheat (wheat prices = 1)

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
VII	1,26	1,72	1,91	1,44	1,32	1,57	1,97
VIII	1,50	1,73	1,95	1,50	1,66	1,70	2,02
IX	1,45	1,67	1,82	1,53	1,66	1,71	1,99
III kwartał — <i>quarter</i>	1,48	1,71	1,92	1,47	1,62	1,67	1,95
Rok — <i>Year</i>	1,49	1,70	1,91	1,50	1,59	1,63	1,96

Źródło: Obliczenia własne — *Source: Author's estimates*

Wzrost areału uprawy rzepaku ozimego byłby jeszcze większy, gdyby nie bardzo trudne warunki pogodowe, w jakich po raz kolejny przebiegały jego siewy. Susza, która latem dotknęła wiele regionów, utrudniała lub nawet uniemożliwiała wykonywanie prac polowych. Dlatego też w 2002 r., podobnie jak w roku poprzednim, siewy rzepaku były opóźnione i rozciągnięte w czasie. Lokalnie rozpoczęto je w II dekadzie sierpnia, a zakończono dopiero w II dekadzie września, a miejscami przeciągnięto nawet na początek III dekady tego miesiąca. Większość plantacji rzepaku została założona po przekroczeniu optymalnych terminów agrotechnicznych, co skróciło czas rozwoju roślin przed wejściem w okres zimowego spoczynku. W III dekadzie września według ocen rzeczoznawców z ODR plantacje rzepaku były bardzo zróżnicowane pod względem fazy rozwojowej. Najczęściej posiadały 3–4 liście w rozecie, jednakże niektóre były dopiero w fazie wschodu, a inne, wcześniej siane, były niekiedy nadmiernie wyrosnięte. IMiGW na koniec września ocenił stan plantacji rzepaku w 5-punktowej skali na 3,3 stopnia kwalifikacyjnego przeciętnie dla całego kraju i uznał za znacznie gorszy od ubiegłorocznego (3,6) i niewiele lepszy od średniej z ostatniego pięciolecia (3,2).

Z uwagi na znaczące straty zimowe, szacowane na poziomie 30% powierzchni zasianej, całkowity areał uprawy rzepaku (ozimego i jarego) w 2003 r. wyniósł wg danych nieostatecznych GUS ok. 430 tys. ha, tj. był o ok. 3% mniejszy niż w 2002 roku. Niższe też były jego plony. W rezultacie tegoroczne zbiory rzepaku obniżyły się do ok. 750 tys. ton, tj. o 21% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Przy tym poziomie w sezonie 20003/2004:

- wystąpi znaczący niedobór rzepaku na rynku krajowym i konieczny może być jego import,
- przewaga popytu nad podażą spowoduje wzrost cen rzepaku,
- przerób rzepaku na cele spożywcze będzie niższy niż przed rokiem,
- produkcja biopaliwa z oleju rzepakowego będzie niewielka lub wręcz marginalna,

- Polska nie będzie liczącym się na rynku światowym eksporterem rzepaku,
- pogłębi się deficyt handlu zagranicznego w sektorze oleistych.

12. Polska dysponując dobrymi odmianami rzepaku i długą tradycją produkcji powinna być poważnym producentem rzepaku i eksporterem produktów jego przerobu. Dobre perspektywy dla uprawy rzepaku stanowi wysoki popyt krajowego przemysłu tłuszczowego na ten surowiec. Mimo, iż spożycie bezpośrednie tłuszczów roślinnych (na poziomie gospodarstw domowych) w Polsce zbliżyło się do stanu nasycenia, to jednakże rozwój przetwórstwa wtórnego tłuszczów roślinnych w innych gałęziach przemysłu spożywczego i gastronomii stanowi szansę na wzrost krajowego popytu na tę grupę artykułów i tym samym na rzepak. Ponadto, z uwagi na nasze dążenie do dostosowania się do prawodawstwa i zaleceń obowiązujących w Unii Europejskiej, istnieje konieczność jak najszybszego rozpoczęcia produkcji biopaliwa z oleju rzepakowego.

W perspektywie najbliższych lat na cele spożywcze powinniśmy przeznaczać ponad 1 mln ton nasion rzepaku, a na cele techniczne nawet dwa razy więcej. Produkcja biopaliwa uzyskanego z przerobu około 2 mln ton rzepaku pokryłaby około 10% krajowych potrzeb na olej napędowy. W dokumencie „Strategia rozwoju energetyki odnawialnej w Polsce” przyjętym przez rząd 5 września 2000 r. zakłada się, że w bilansie paliwowo-energetycznym naszego kraju udział energii ze źródeł odnawialnych wzrośnie z 2,5% w roku 1999 do 7,5% w roku 2010 i do 14% w roku 2020.

Założone cele zostaną zrealizowane, jeżeli areał uprawy rzepaku zostanie zwiększony i ustabilizowany na poziomie ponad 1 mln ha, a jego przeciętne plony będą przekraczać 2,5 t/ha.

Wnioski

---

1. Produkcja rzepaku w Polsce charakteryzuje się małą stabilnością. Wynika to zarówno z dużej zmienności plonowania rzepaku, jak i wahań opłacalności jego uprawy w stosunku do zbóż.
2. W 2002 r. krajowe zbiory rzepaku i rzepiku wyniosły około 950 tys. ton i były o 10% niższe niż w roku poprzednim.
3. W 2003 r. przewiduje się spadek zbiorów rzepaku do około 750 tys. ton, w następstwie zmniejszenia powierzchni jego zasiewów do około 430 tys. ha, tj. o około 3% w porównaniu z rokiem poprzednim, jak i obniżenia plonów do około 1,8 t/ha, tj. o około 18%.
4. W sezonie 2003/04 wystąpi niedobór rzepaku na rynku krajowym. W ślad za tym Polska nie będzie eksporterem rzepaku. Przy przewidywanym wzroście

cen skupu rzepaku i spadku cen pszenicy nastąpi poprawa opłacalności jego produkcji, także względem zbóż. Powinno to spowodować wzrost powierzchni zasiewów rzepaku pod zbiory 2004 roku.

Conclusions

---

1. Production of rapeseed in Poland is unstable. It is the result of significant variability in rapeseed yield and fluctuations of profitability of rapeseed production comparing to cereals.
2. In year 2002 the national total production of rapeseed and turnip rape reached about 950 thousand tones and was 10 per cent lower than in previous year.
3. It is projected that rapeseed production in 2003 will decline to about 750 thousand tons, primarily due to an estimated acreage reduction to about 430 thousand hectares (down 3% from last year) and likely yield reduction to about 1.8 t/ha (down 18%).
4. In the season of 2003/04, rapeseed shortages on the market will occur. As a consequence, Poland will lose a position of a substantial rapeseed exporter on the world market. Thanks to an expected rapeseed procurement price growth and wheat price reduction, rapeseed production profitability will improve, also as compared to grains. This should be reflected in rapeseed area growth for next year harvest.